

Vidékiné Reményi Judit: Gondolatok a tanulási teljesítmény elektronikus értékelése kapcsán

A pedagógiai szakirodalomban az értékelés alatt alapvetően két különböző dolgot értenek: a tanulási teljesítmény mérését és értékelését, illetve az oktatás különböző szintjei hatékonyságának értékelését.

Amíg a tanulási teljesítmény mérése és értékelése a tanítási-tanulási folyamat szerves része volt mindig is, az oktatás hatékonyságának mérése és értékelése elsősorban az elmúlt húsz év során került előtérbe az oktatási rendszerekkel szemben támasztott egyre növekvő elvárások kapcsán.

A cikk elsősorban a tanulási teljesítmény mérésével és értékelésével – a továbbiakban értékelés - foglalkozik.

A tanulási teljesítmény értékelése során bármilyen eljárást, tevékenységet alkalmazhatunk, amelynek a célja a tanuló, illetve tanulócsoporthoz való ismereteiről, készségeiről, hozzáállásáról információt szerezni. A folyamat alapvetően három főbb részből áll: a teljesítmény mérése, értékelése és visszajelzés. Ezt megelőzően kerül sor a mérés során alkalmazandó kérdések, feladatok igen átgondolt megtervezésére, illetve kiválasztására, valamint az alkalmazandó eszközök megválasztására.

Évszázadokon keresztül a mérés és az értékelés alapvetően a tanár feladata volt és szóban, illetve írásban történt. A tanulás formái, szervezeti keretei, eszközei terén, illetve a pedagógia és a kapcsolódó tudományok terén végbement jelentős változások eredményeképpen kibővültek az értékelés formái, eszközei, megváltozott az értékelő személye is, valamint módosultak az értékeléssel szemben támasztott követelmények is.

Az iskolai oktatásban a tanári értékelés máig megőrizte döntő szerepét, de egyre fontosabb a szerepe a számítógépes értékelésnek, a tanulótársi értékelésnek és a tanulói önértékelésnek is.

Az iskola falain kívül is egyre gyakrabban „mértetünk meg”. Az élethosszig tartó tanulás eszméjének jegyében az iskolai, illetve az iskolán kívüli tanulás napi élettevékenységünk részévé vált. Tanulásról azonban csak akkor beszélhetünk, ha az elsajátított tudás értékelésére is sor kerül, következésképpen mindazokban az oktatási formákban (pl. a távoktatás különböző „váltfajai”), ahol az ismeretsajátítás nagyobb része önállóan történik, az értékelés egy részét is a tanuló maga végzi (a tananyagba beépített speciális önértékelő kérdések, önértékelő feladatok segítségével). Ha nem szervezett keretek között tanulunk, az elsajátított ismeretek mérésére és értékelésére teljes egészében magunknak kell vállalkoznunk. Mindannyian számos példát tudnánk felsorolni. Következzen itt csak néhány példa a leggyakoribbak közül: a nyelvkönyvek egy része a feladatok megoldásával együtt, önálló tanulásra alkalmas változatban jelenik meg; a nyelvvizsgaközpontok a vizsgára felkészítő, a megoldással kiegészített gyakorló könyveket árusítanak.

Az önértékelés igen nehéz feladat és következetes felkészítést igényel. Nem véletlen, hogy a fent említett „segédeszközök” és a szervezett nyelvórákon történő részvétel ellenére is a nyelvvizsgázók nagy része teljességgel képtelen saját nyelvtudását „felmérni”. Az oktatási intézmény szintjétől, a képzés jellegétől, a tantárgytól, a tanulók életkorától függetlenül minden pedagógus feladata (lenne) az önálló tanulási készségek fejlesztésével párhuzamosan az önértékelésre is felkészíteni a tanulókat.

De mindennapi életünkben is egyre gyakoribb, hogy tudásunkat, készségeinket, kompetenciáinkat „próbának vetik alá”. Nem ritka, hogy a felvételi beszélgetéseken a humán erőforrás-menedzserek maguk kívánják ellenőrizni a jelentkező – egyébként

bizonyítvánnyal dokumentált – tudását, kompetenciáit (például idegen nyelven történő beszélgetés formájában).

A technológia fejlődése nemcsak alapjaiban változtatja meg a tanítást/tanulást. Nem kétséges, hogy a napról napra újabb alkalmazási lehetőséget kínáló számítógép az értékelést is forradalmasítja (az e-értékelés). Ma még inkább kihívás és nem tartozik a pedagógusok mindennapi eszköztárába, jóllehet, már léteznek számítógépes vizsgák Magyarországon is. A tanulás általánossá válása, a tudás felértékelődése és ezzel együtt a „bizonyítvány-gyűjtés” a számítógépes értékelés egyre általánosabbá válását fogja magával hozni.

Tekintsük át, hogy milyen változásokat hozhat a tanulók, illetve a pedagógusok számára. A következő elemzésre a SZÁMALK Szakközépiskola Leonardo Projektjének keretein belül került sor. De az alábbi megállapítások tanulságosak lehetnek bármely oktatási intézmény számára, amely az elektronikus értékelésben rejlő lehetőségek feltárására törekszik.

A korszerű elektronikus tanulási teljesítményt értékelő rendszernek alkalmasnak kell lennie:

- a tanulói önálló gyakorlásra és önértékelésre (azaz, hogy a tanuló összevethesse saját megoldását a helyes válasszal és az eredmények alapján döntéseket hozhasson a tanulási folyamatot illetően), illetve a tanári menedzselésű értékelésre (azaz a tanulónak ne legyen lehetősége az önértékelésre, csak a tanár láthassa az eredményeket és ennek alapján beavatkozhat a tanítási-tanulási folyamatba, vagy értékelhesse a tanuló munkáját). A tanári menedzselésű értékelésre a tanár felügyeletében az oktatási intézményben kerülhet sor, amikor fontos, hogy az értékelendő teljesítmény valóban a tanuló és csak a tanuló tudását tükrözze (pl. vizsga, nyelvvizsga stb.).
- tanulói önértékelésre, illetve gyakorlásra a tanulási folyamat során tetszőleges időpontban és alkalommal kerülhet sor, az oktatási intézmény döntésétől és a lehetőségektől függően akár az oktatási intézményben, de a tanórán kívül, akár a tanuló otthonában vagy munkahelyén.
- tanári menedzselésű értékelésre a tanulási folyamat elején (belépő teszt), a tanulási folyamat során tetszőleges időpontban és alkalommal, vagy a tanulási folyamat végén (vizsga) kerülhet sor. Természetesen a tanulási folyamat során akár többször is.

Az elektronikus tanulási teljesítményt értékelő rendszer funkciói:

- Tanár(ok) által feltölthető feladatbank (korlátlan számú feladat/feladatsor)
 1. a tanár számára elérhető, zárolt feladatsorok (vizsga)
 2. a tanulók számára bármikor elérhető feladatsorok (önértékelés, gyakorlás)
- A tanár által megadható feladat-megoldási paraméterek
 1. *a feladatmegoldásra fordítható idő*
Vizsgán fontos lehet a rendelkezésre álló idő meghatározása, de gyakorlás és önértékelés esetében nem feltétlenül szükséges a rendelkezésre álló idő meghatározása, korlátozása.
 2. *a feladatok sorrendje*
Vizsgán fontos lehet ugyanazon kérdésekből álló feladatsor más sorrendben történő megjelenítése az egymás mellett ülő tanulók számítógépén. A gyakorlás és önértékelés esteében a sorrend lényegtelen.

3. a megoldás menete

A tantárgytól, a képzés céljától és egyéb paramétereitől függően fontos lehet a visszalépés lehetőségének – azaz a kihagyott kérdések utólag történő megválaszolása lehetőségének – biztosítása.

4. a feladatmegoldás során alkalmazható segédeszközök meghatározása

Vizsgán fontos lehet korlátozni, hogy a tanulók különböző on-line segédeszközöket (pl. szótár) használjanak.

5. a megoldások elérhetősége

Vizsgán a tanár letilthatja a megoldásokhoz történő hozzáférést.

6. a feladatsorok kinyomtathatósága

7. a megoldások írásban történő rögzíthetősége

A tanár meghatározhatja, hogy a megoldások írásban rögzíthetők legyenek vagy sem.

8. a lehetséges próbálkozások számának meghatározása

A tantárgy céljaitól függően fontos lehet annak meghatározása, hogy csak az első megoldás fogadható el, vagy javítás is lehetséges.

9. a naplózás paramétereinek meghatározása

Dátum, a feladatmegoldással eltöltött idő, belépések-kilépések száma, feladatsor nehézségi szintje, témakör, elért eredmény, megválaszolatlan kérdések stb. feljegyzése és rögzítése.

- A tanár által feltölthető megoldások
- A tanár által feltölthető értékelési/visszajelzési mezők
Nagyon fontos, hogy pedagógiai értéke legyen a visszajelzésnek (pl. konkrét tanulási tanács a hibás kérdések, feladatok alapján).
- A tanár által meghatározható és a feladatmegoldás célja szerint beállítható a teljesítmény százalékos aránya
- A feladatsorok számítógépes értékelésének a lehetősége
- Az adatok (tanulócsoporthoz, tanulók, eredmények stb.) tárolása – megadott szempontok szerint
- Az adatok lekérdezése
Az eredmények lekérdezése egyéenként a tanuló számára, illetve az eredmények lekérdezése tanulónként, tanulói csoportonként, tantárgyanként v. témakörönként a tanár számára.
- Az adatok kinyomtatása
- Az adatok, eredmények továbbítása a hallgatói információs rendszer/ menedzsment felé
- A tanár által értékelendő, nyitott feladatok (beküldendő feladatok) automatikus továbbítása a tanártól a tanulókhöz – önálló (otthoni) feladatmegoldás céljából
- A nyitott feladatok (beküldendő feladatok) eredményéről automatikus e-mail küldése a tanulónak

Az elektronikus tanulási teljesítményt értékelő rendszerben alkalmazandó - a program által kiértékelendő - feladattípusok:

- Szöveges
- Hanganyagon alapuló
- Állóképen alapuló
- Animáción / videón alapuló

illetve ezek kombinációi.

Természetesen még a legjobb elektronikus értékelési rendszer alkalmazása is minden esetben megfontolandó, hiszen az oktatási folyamat során alkalmazandó értékelési módszereket több tényező is befolyásolhatja:

- Az értékelés célja (pl. diagnosztikus, formatív stb.)
- Az értékelő személye (pl. tanár/tutor vagy tanuló társ vagy a tanuló saját maga)
- A képzés paraméterei (pl. tartalma; formája: nappali képzés vagy távoktatás stb.)
- A képzés céljai és követelményei (pl. elméleti ismeretek vagy gyakorlati készségek elsajátítása stb.)
- A rendelkezésre álló erőforrások (pl. az oktatási intézmény eszközellátottsága stb.)
- A tanulók paraméterei (pl. életkor, tanulási készségek fejlettsége stb.).

A számítógépes értékelés ellen is, ugyanúgy, mint számos esetben az írásbeli vizsgák ellen is komoly érvként merül fel a tanulók (életkortól függetlenül!) verbális kommunikációs készségei, (anya)nyelvtudása értékelésének, illetve fejlesztésének szükségessége. Továbbá, komplex feladatok értékelésére – jelenlegi fejlettségi szintjén – a számítógép alkalmatlan.

Az alábbi táblázat az elektronikus értékelési rendszerek alkalmazásának az előnyeit foglalja össze.

Az alkalmazás előnyei a tanulók számára	a tanárok számára
<p>Tanuló-központú értékelési módszer Több lehetőséget biztosít a folyamatos értékelésre Több lehetőséget biztosít a tanulási folyamat egyéni igények szerint történő alakítására A hely és az idő korlátozása kevésbé szorító Rendszeresebb visszajelzési lehetőséget biztosít Megbízható, egységes értékelési rendszer Több lehetőséget biztosít a feladatmegoldás egyéni ütemezésére és a személyre szabott tartalom kiválasztására Egyértelművé teszi a hiányosságokat Kiemeli az adott anyagrészen fontos részeit A tantárgy/kurzus követelményei egyértelműek lesznek Gyakorlatot biztosít a feladatok megoldásában és magabiztossá tesz Gyakorlatot biztosít a rendelkezésre álló idő beosztásában</p>	<p>Több idő jut más tevékenységekre A rendelkezésre álló idő jobban kihasználható Megkönnyíti a heterogén csoportok kezelését Több lehetőséget biztosít a folyamatos értékelésre Több lehetőséget biztosít a személyre szabott visszajelzésre A nyilvántartás sokkal könnyebb Könnyebben feltérképezhetők az egyéni, a tanuló csoport, illetve a tantárgy / kurzus nehézségei Többcélú felhasználást tesz lehetővé</p>

A változatos médiák alkalmazása motivál Segít a vizsgára / formális értékelésre történő felkészülésben	
--	--

A felsorolt és az esetleges további előnyök ellenére számos pedagógus idegenkedik a használatától elsősorban azért, mert új kompetenciákat tesz szükségessé, és ezért elbizonytalaníthat, illetve a feleslegesség érzését keltheti. Jóllehet a jól működő és hatékony rendszer igen hosszú és alapos tervező munkát tesz szükségessé, valamint a tartalom frissítése, bővítése ugyancsak elengedhetetlen, azaz komoly idő- és munka ráfordítást igényel. Ösztönző lehet annak a tudata, hogy az alkalmazása révén felszabaduló időben a pedagógus egyénre szabott visszajelzést nyújthat feltárva a hibás válaszok, megoldások hátterében húzódó tanulási problémákat, okokat. Az ilyen segítségnek pedig igen nagy pedagógiai értéke van.